СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК XLVII. Ч. 236. Джерзі Сіти, Н. Дж., середа, 11-го жовтня 1939. No. 236. Jersey City, N. J., Wednesday, October 11, 1939. VOL. XLVII.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. 4-0807. THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE

КОМУНІСТИ ВИКОРИСТОВУВАЛИ ЗВЯЗКИ З ПРЕЗИДЕНТОМ І ЙОГО РОДИНОЮ

ВАШИНГТОН. — Перед комітетом Даеса зізнавав бувший комуніст Кенет Гоф і сказав, що американські комуністи використовували свої звязки з президентом і панею Рузвелт та в своїй кампанії покликались на їх імена. Гоф був провідником в молодечій комуністичній лідзі і сам використовував листа пані Рузвелт, в якім вона слала привіт „конгресові американської молоди", що, за твердженням Гофа, є „фронтовою комуністичною організацією". Представників цього конгресу пані Рузвелт гостила в себе чаєм і опісля вони тим дуже хвалились. Коли хтось боявся вступити до комуністичної партії, вони говорили: „Чого боїшся? Диви з якими людьми ми тримаємо". Голова комітету, Даес, завважив, що представники цього конгресу використали ці відвідини у пані Рузвелт без її відома, бо вона не знала, що вони є комуністи.

ПРИПИНЮЮТЬ КОМУНІСТИЧНУ АГІТАЦІЮ В УНІВЕРСИТЕТІ.

КЕЙМБРИДЖ. — Власті Гарвардського університету перехопили тих студентів, що потайки підсували до помешкань усіх інших студентів комуністичні летючки, в яких оправдувано недавно заключений між Сталіном і Гітлером мировий пакт. Таких летючок вони роздали на терені університету 5,000. Ці летючки походили з головної кватири комуністичної партії в Бостоні. Власті звернули студентам-комуністам гостру увагу, що коли вони далі будуть продовжати комуністичну агітацію на терені університету, то власті зроблять з ними порядок.

БУРЛИВЕ ЗАСІДАННЯ НА КОНВЕНЦІЇ А.Ф.П.

СІНСІНАТІ. — На конвенції Американської Федерації Праці один із делегатів музичної юнії, 70-літній Чонсі Вівер, забрав голос і почав гостро критикувати Рузвелта, мовляв, він викликав розкол у Демократичній Партії, він протегує К.О.П., в якому комуністи мають великі впливи, а навіть пані Рузвелт, за його словами, мала ґратулювати одній молодечій організації за те, що та відкинула резолюцію, яка таврує комунізм. „Це найкраща річ, що ви зробили", нібито сказала їм пані Рузвелт. На це повстав другий делегат згаданої музичної юнії, Вебер, і з обуренням відкинув обвинувачення Вівера та сказав, що його юнія прихильно ставиться до Рузвелта і навіть одобрила його третю кандидатуру.

ДАЛІ ВИСТАВЛЯЮТЬ РУЗВЕЛТА НА „МИРОТВОРЦЯ".

ВАШИНГТОН. — Сенатор Джансон піддавав у сенаті думку, щоб негайно припинити на три дні дискусії над зміною невтральностевого закону, а зате всю увагу звернути на замирення Европи. Джансон навіть пропонував, щоб конгрес авторизував Рузвелта як посередника між воюючими державами в ціли осягнення миру. Одначе урядові кола приймають цю пропозицію холодно та кажуть, що на те не час.

ЗНОВ ПОБАЧИЛИ ЧУЖУ СУБМАРИНУ І ДВА ЗБІРНИКИ.

ВАШИНГТОН. — Власті ствердили, що знов чужа субмарина появилась на водах недалеко Фльориди, а біля субмарини були два чужі збірникові пароходи, що правдоподібно засобляли субмарину газоліною. Секретар Рузвелта, Ерлі, потвердив цю новинку, а навіть додав, що властям вдалося ствердити, до кого та субмарина і збірники належать. Але відмовився назвати по імені, до кого. Американський уряд поробить перед дотичними урядами заходи, щоб це не повторялось. Догадуються, що субмарина могла бути німецька, а збірники якоїсь полудново-американської держави. Та це тільки здогад.

СПОДІВАЮТЬСЯ КЛОПОТУ БІЛЯ ПОЛУДНЕВОЇ АМЕРИКИ.

БУЕНОС АЙРЕС. — Німецькі торговельні кораблі, наладувавшись аргентинською пшеницею зібрались недалеко міста Монтевідео, Уругвай, і чекають приказу до відїзду. Куди вони підуть? — не відомо. Дехто думає, що на полудневих водах є більше німецьких кораблів і вони готові звести боротьбу з плаваючими там англійськими кораблями та в той спосіб, прочистивши шлях, плисти до місця призначення. Дехто навіть є тої думки, що ці ніби „торговельні" кораблі так збудовані, що мають заховані гармати і торпеди і їх легко можна перемінити у воєнні кораблі. Хоч ці вістки фантастичні, то проте не можна собі ніяк інакше вияснити поведінки згаданих німецьких кораблів.

НАФТОВИЙ МАГНАТ ПРО ДОВІЗ НАФТИ ДО НІМЕЧЧИНИ

НЮ ЙОРК. — До Америки вернувся з Італії американський нафтовий магнат, Дейвис, що має велику нафтову компанію, названу своїм іменем. Він сказав, що довіз нафти і газоліни до Німеччини майже неможливий. Бо Англія пильно блькує Німеччину і не допускає до неї продуктів. Дейвис сказав, що Англія сконфіскувала його власної нафти 33,000 тон, котрі йшли до Швеції. А сконфіскувала її Англія тому, бо твердила, що стільки нафти для Швеції не потрібно і Швеція готова її відпродати Німеччині. Англія має точний список, скільки котрому краєві потрібно даних продуктів, і надвишки не пускає. Також неможливо пересилати продукти через Італію. Бо при вступі до Гібральтару англійські кораблі відразу контролюють кораблі і коли ствердять, що хтось посилає забагато продуктів до даного краю, зараз їх конфіскують. Це є причиною, що Італія є невтральна, говорив Дейвис. Вона боїться англійської бльокади. З її невтральности Німеччина нічого не скористає.

ЧИ УСУНУЛИ ҐЕБЕЛЬСА?

МОСКВА. — Певно неодин здивується, чому то тепер нічого не чути про такого голосного націстичного пропаґатора, яким був завжди д-р Й. Ґебельс, німецький міністер пропаґанди, найзавзятіший ворог Советів і большевизму. Отже його усунено тепер на бік — на домагання Советів.

КЛОПОТИ СМЕРДЮЧКИ

Громада літників, що жила табором у Вен Бюрен, коло Фредонії, Ню Йорк, побачила смердючку (сконка), що залхав голову в скляний слоїк і не міг виняти. Один з літників з нараженням бути покропленим смердячим плином смердючки, схопив за слоїк і старався стягнути його з голови звіряти. Це йому не вдалося, бо слоїк засунувся сильно на шию. Інший кинув на звіря камінь і розбив слоїк, але не зовсім, бо частина слоїка, наче скляний обруч, ще лишилася на шиї звіряти, як воно побігло в ліс.

ГУБЕРНАТОР СТЕЙТУ КЕНТОКІ УСТУПИВ

ФРЕНКФОРТ (Кентокі). — Губернатор Алберт Бенджемин Чендлер, якого теж прозивають „щасливим", уступив з губернаторства. На його місце відразу вступив Кін Джансон. Забираючи уряд губернатора, Джансон зараз назначив уступилого Чендлера сенатором до Вашингтону, на місце недавно померлого сенатора Логина. Логин був виразним прихильником політики Рузвелта, а Чендлер є критиком тої політики.

НЕ ВИДНО СПОКОЮ В РОБІТНИЧІМ РУСІ

САН ФРАНСІСКО. — Джан Луїс, голова Конгресу Промислової Організації, подав довгий звіт своєї організації про її положення і напрямні. В звіті ні словечком не згадав про предложення А. Ф. П., щоби прийти до порозуміння і замирення. Навпаки, він іще раз гостро накинувся на А. Ф. П. З цього дехто заключає, що ще далеко до миру на робітничому фронті.

АМЕРИКА ГОТОВИТЬСЯ

Доки американської воєнної фльоти в Філядельфії працюють усією силою пари, з якою працювали лише в часі великої війни. Наймають вони 9,643 робітників, або 43 робітників більше, ніж підчас світової війни.

Департамент фльоти приказав направити 28 воєнних кораблів типу „дістроєрс" та примінити їх для активної служби.

ІТАЛІЯ ПРОТИ СОВЕТІВ

РИМ. — В органі летунського маршала Італа Бальба поміщено статтю, яка повна гострих слів, звернених проти Советів і большевизму. Советських провідників називається у статті „зраками бестіяльности", кримінальниками, що хотіліб володіти світом. А маршала Ворошилова називаються попросту „ґенґстером". Стаття підкреслює, що італійці є „вродженими противбольшевиками" і такими думають остатись. Отся стаття особливо замітна тим, що появляється в часі німецько-советської приязні.

ЖІНКИ НА „МУЖЕСЬКИХ" РОБОТАХ

Високі двоповерхові омнибуси в місті Вальпарайсо, в південно-американській републиці Чіле, наймають за кондукторів лише жінок. Вони одіті в уніформи, пошиті в мужеський спосіб, але декотрі з них носять запаски, котрі вони прикрашують коронками.

ЛИТОВЦІ ДІСТАНУТЬ МАБУТЬ ВИЛЬНО

КОВНО. — Совети держатимуть свою армію в Естонії й Латвії. А також і в Литві. В кожній з тих країв буде стояти по 40,000 советських жовнірів. За те обіцяно Литві зворот деяких міст, що були під Польщею, а зокрема мала добитись Литва ще й звороту Вильна. Та тепер так виглядає, що всі згадані три держави є і так під большевицькою рукою, коли змушені держави в себе стільки советського війська.

ПІЗВАВ ЗА ЦЕНТА

Один мешканець міста Іст Сан Дієго, Каліфорнія, пізвав у суд одного купця за те, що цей порахував йому 1 цента забагато за податок. Справа дійшла остаточно до Найвищого Суду Злучених Держав, котрий відмовився справу вирішувати, як маловажну.

ФІНЛЯНДІЯ В НЕБЕЗПЕЦІ

ГЕЛЬСІНГФОРС (Фінляндія). — Біля Ленінграду має бути згромаджена велика сила советського війська, мабуть до 700,000, з чого 250,000 жовнірів є скупчені в місці, що віддалене всього 25 миль від границі Фінляндії. Ось так приготовилися Совети до переговорів, що їх тепер хочуть вести з Фінляндією, запросивши до себе фінляндського делегата, д-ра Паасіківі. Прощаючи делегата при його відїзді, зібраний на двірці нарід кричав: „Ніколи не прийде до того, щоб наш край зігнувся перед чужинецьким тираном".

ЖОВНІРИ В СПІДНИЧКАХ.

Зо стації в Льондоні виїхали на війну у Франції жовніри з шотляндських полків, які всі одіті в уніформи, роблені на взір національних строїв цього племени.

В РУМУНІЇ ШУКАЮТЬ ШЛЯХУ ПОРОЗУМІННЯ З УКРАЇНЦЯМИ

БУКАРЕШТ. — Не то придавлене, але в останніх роках таки цілковито знищене українське культурне, економічне й політичне життя зачинає підніматися. Сам румунський уряд, побачивши, до чого довела Польщу противукраїнська політика, намагається тепер дати українцям у Румунії певні полекші. Сталася навіть така досі небувала подія, що приїхав до Черновець, столиці Буковини, на українське віче румунський міністер пропаґанди, Олександер Радіян, і промовляв до українців. Казав, що Румунія буде боронити свого стану посідання, та що Румунії не відгрожується ніяка держава. Водночас запевнив українців, що це сталося тільки припадково, що уряд дав українцям національні концесії в тому часі, коли советські війська станули на границі Буковини.

ГОТОВІ ВИСЕЛИТИ ЛЕМКІВ І БОЙКІВ.

БЕРЛІН. — У Советах має бути 1,185,000 німців. З того 80,000 німців у тій частині давньої Польщі, що є тепер під Советами. Усіх тих німців хоче Гітлер забрати до Німеччини. Зокрема хотів би він їх примістити в Галичині, себто в тій частині Галичини, що є тепер під німецькою владою. Німеччина каже, що вона хотілаб, щоб з цеї частини вимандрували українці в Совети, чи там на українські землі під Советами, де тепер живуть німці, й заняли їх місця.

УЖЕ ЗАЧАЛИ ПЕРЕСЕЛЮВАТИ НІМЦІВ.

БЕРЛІН. — Німеччина взялася перевести в життя небувалий плян переселення мільйонів людей, згідно з яким 3,500,000 німців мали би бути переселені з різних країв до Німеччини. Таких німців, що мали би бути переселені, є в Советах 1,265,000, у Румунії 850,000, в Мадярщині 600,000, а в Югославії 750,000. А що Німеччина думає це дійсно перевести в життя, видно по тім, що вже стоять у Ризі німецькі кораблі, що мають забрати 60,000 німців з Латвії. А вже забирають 15,000 німців з Естонії. Всі вони будуть приміщені на тих польських землях, що були до 1914 року під німцями. При тому дехто зазначує, що так спішаться німці зо згаданим переселенням, бо цього бажають собі Совети. Не хочуть, щоби потім Німеччина мала причину „опікуватись німцями в Советах". В такий самий самий спосіб заберуть німці 40,000 земляків з Литви, які знову віддадуть литовців, що є під Німеччиною. Цілком природньо, що в згаданих краях, де почато переселення німців, панує величезне збентеження серед людей, яким кажуть покидати землю впродовж 24 годин, а на якій їх предки жили віками.

НАЦІЗМ, „ПРАВДА", „ІЗВЕСТІЯ".

МОСКВА. — Населенню в Советах перевертається в голові. Урядовий советський часопис, що висловлює тільки те, що каже уряд, а є ним часопис „Ізвестія", стає з цілою силою в обороні Гітлера і націзму, а проти Англії й Франції та їхньої боротьби з націзмом і Гітлером. Таким способом береться цей часопис обороняти мирове предложення Гітлера. Часопис каже, що це є крайньою глупотою і жорстокістю йти війною на якийсь нарід тому, що комусь не любиться його ідеольоґія, чи якісь погляди цього народу. Це, каже советський урядовий часопис, завертає нас до темного середньовіччя, коли люди крівавились за віру і коли палили еретиків чи невіруючих. Не можна нищити ідеольоґії мечем і вогнем, каже речник советського уряду. Можна любити або не любити Гітлера й націзм, але це річ смаку. Та піднімати війну за знищення гітлеризму значить поповнувати в політиці глупоту. В тій війні, пишуть „Ізвестія", є так, як казав Бернард Шо: Це війна за вдержання сили, що держить рівновагу в Европі.

Що писала „Правда"?

Американський кореспондент, передаючи вище сказане, пригадує, що точно тому рік орган Комуністичної Партії „Правда" помістив статтю, затитуловану „Фашистівські погромники і людоїди", якою накликав цілий світ звернути увагу на німецьких фашистів і нещасних жидів у Німеччині. „Правда" писала тоді, що Німеччина виглядає на „пів звірську державу", а її погромництво вказує тільки на близький кінець фашизму. Фашизм, писав цей часопис, виявив себе найгіршим ворогом навіть найпримітивніших людських культурних цінностей. Тепер, додає до цього американський кореспондент, ще цікаво буде побачити, яке це зробить враження на комуністів по цілому світі, що голосили весь час, що це вони є тими фронтовиками, що є у війні з ідеольоґією гітлеризму.

ГОТУЮТЬСЯ ДО ОФЕНЗИВИ.

ПАРИЖ. — Поки прийде до замирення, німці попробують повести офензиву, щоб виявити свою военну силу ще й на західнім фронті і та тим промостити шлях їх мировий акції.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays by the Ukrainian Press and Book Company, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

За оголошення редакція не відповідає.

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

З Канади належить посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

МИРОВА ОФЕНЗИВА

Промова Гітлера в німецькому парляменті представляє закінчення першої стадії европейської війни. Поки зачнеться друга стадія, Гітлер почав так звану мирову офензиву, що має на цілі довести Анґлію й Францію помиритися з Німеччиною й перервати дальше воювання принаймні на якийсь час.

Що Гітлер хоче тепер миру зовсім щиро, загально признають. Заставляють його до цього й внутрішні й зовнішні обставини. Німці, як послушний нарід, пішли й підуть на війну, як їм скажуть, але до неї запалу не мають. Забагато з них памятають іще воєнні страхіття зперед двацятьох років. До того з початком теперішньої війни відразу прийшли карти на хліб, немовби заповідь важких днів на будуче. Від великих мілітарних здобутків Німеччини обставини в краю не поправилися. Тому Гітлерові треба конче показати німцям, що він хоче миру. Зовнішні причини заставляють Німеччину ще більше старатися за мир, ніж внутрішні. З цих причин найголовніша — аґресивна поведінка Росії, її експанзія в середущу Европу, зріст її впливів на Балтику й на Балкані. Німеччина певно хотілаб, щоб Росія вияснила докладно, чого вона хоче; не вияснивши цього, важко воювати, бо не виключена можливість, що, повоювавши успішно, Німеччина може бути заставлена віддати здобуте.

Анґлія й Франція не були би від того, щоб замиритися. Того, що в цій війні пропало, їм ледве чи вдасться назад добути. Навіть якби перемогти Німеччину й відбудувати Польщу, треба би потім ще воювати з Росією, щоб їй відібрати краї, забрані нею від Польщі. До цього Франція, як це видно з арештів комуністів, має в собі багато людей, противних воюванню. Анґлія й Франція знають, що від війни вони не можуть багато виграти, але можуть дуже багато стратити. Це все промовляє за замирення.

Одначе, хоч вони хочуть миру, то певно не хочуть лише тимчасового замирення. Як уже має бути замирення, то воно має бути постійне, на все, або принаймні на довгий час. Для такого замирення мабуть нема охоти в Гітлера й немає засобів в Анґлії й Франції. Для постійного замирення Анґлія й Франція мусілиб виступити вже тепер із заявою, якого миру вони хочуть, себто, які умови вони вважалиб справедливими. Вони мусіли би сказати, якої вони хочуть Польщі, якої Чехії й таке інше. На ці питання Анґлія й Франція ще не можуть нині відповісти хочби тому, що й для них іще не вияснена політика Росії.

За мирну акцію моглиб тепер знову взятися Злучені Держави, себто президент Рузвелт. Одначе ледве чи президент захотів би братися за мирну акцію тоді, коли стільки даних промовляє за її невдачу, а лише так мало за її успіх.

Польща на передодні розвалу

(2)

Не слід закривати й тої сумної дійсности, що при шаленім зубожінні українського населення в Галичині та примінюванні засади, що ніякої ні державної, ні самоврядної, ні навіть приватної праці, хочби замітача вулиці, не дати українцеві, якщо той не перейде на латинство і польщину, слабші одиниці відпадали. Переходи у ворожий табор простих, а навіть інтеліґентів, не були рідкими; прим. самі львівські парохії виказували біля 3,000 переходів на латинство річно. Ті перебігчики збільшували відсоток поляків на українських землях.

Колиж дочислимо нижчий натуральний прирст зубожілого українського населення, хвилю кольоністів із заходу, всякого роду державних і самоврядних службовиків, дальше ремісників та купців, притяганих тут міліоновими субвенціями з державної каси на місце випираних жидів, то це все становило поважну загрозу, що за яких сорок, пятьдесять літ такого панування, національне обличчя українських земель може змінитися до тої міри, що вони можуть стати територією з польською етноґрафічною більшістю.

Наш учений проф. Кубійович навіть обчислив, що польський зиск, а наша страта що 10 літ виносить біля 2 відсотків. Спинити того процесу не було сили, навіть не зважаючи на те, що загал українського народу осягнув високий ступінь національної свідомости, зокрема в Галичині.

Не диво проте, що кожний українець - патріот молив Бога за одно: „нову війну подай нам, Господи", бо тільки вона могла принести хоч надію на краще і припинити процес винищування українців на їх батьківській землі.

Було траґедією польського народу, що пересічний поляк не розумів тих настроїв українців. Він дивувався нераз, чому то українець чи білорус не любить Польщі, чому він нельояльний. Де є причина революційного наставлення палкішого молодого українства? Очевидно причина лежить у „надхніннях з Берліну" або у „вродженім українськім гайдамацтві", з яким „нема що говорити". — Так плитко відповідали собі провідні люди польської держави.

Пробувала колись найсильніша леґальна українська партія УНДО угоди з урядом. У цих змаганнях УНДО ставило такі низькі домагання, що вони майже ображали національні аспірації народу. Та проте угоду подавляюча більшість поляків розуміла не інакше, а тільки як повну капітуляцію українського народу. Українські провідники повинні — по думці поляків — самі чинно причинятися до винародовлення власних земляків, себто до створення нереальної фікції — польського „паньства народовеґо".

Це виглядає на парадокс, але то дійсна правда, що ніколи від часу існування Польщі на українських землях, наступ на український нарід не був такий нагальний і такий пляновий як саме по так званій **нормалізації** з 1935 року. Тому перед розпадом Польщі **не було** вже між українцями людини (з пос. Целевичом і Мудрим включно)**, що вірили би в можливість порозуміння з поляками.** Це була при начеркненій вище духовості пересічного поляка справа зовсім безвиглядна, хоч вела вона одначе і Польщу до загибелі.

Чи крім тої причини розвалу польської тюрми народів були ще інші? Очевидно, що це не була одинока причина. Побіч неї було прямо фатальне ґеоґрафічне положення поверсайської Польщі, яку Німеччина окружала з півночі і заходу. Воно ще погіршилося з розбором Чехословаччини, до чого теж і Польща непочитально приложила свою руку; бо тоді і словацько-польська границя стала доступна німцям. Забезпечити такі кордони було понад фінансову спроможність убогої держави, якої до того поважна частина грошей ішла на посилювання польщини на сході, себто на боротьбу з власними громадянами: українцями та білорусами.

Дальшою причиною була чванькуватість і меґальоманія доволі нездарної і мало військово освідомленої польської ґенераліції, що з переконання чи теж усупереч власному переконанню прямо обдурювала свій власний нарід про „непереможність" польської армії та маловартність ворожої. **Пересічний поляк, навіть інтеліґент, вірив, що Польща буде „пражити німця" та що за два тижні буде в Берліні.**

Така Польща могла існувати тільки так довго, як довго була незгода між Москвою та Берліном. З хвилею, коли вони погодилися, кожний, хто трошки орієнтувався в польській дійсності, розумів, що доля Польщі припечатана.

Централістична Польща стала ґрупою пашаліків.

В останніх двох роках в Польщі вже загально приняли за найважніше завдання внутрішньої державної політики винародовити 40 відсотків непольських народів та тим чином зробити Польщу державою однородно національною. В можливість такого для держави прямо грізного підприємства вірили 95 відсотків польських провідних людей, хоч як то мало статися — ніхто не був би потрапив сказати.

Здорові голоси розумних поляків про утопію тої **„сизифової праці", говорячи словами польського письменника Жеромського** — були голосом вопіющого во пустині. Можна було стрічати тих нечисленних поляків, що у приватних розмовах руки ломили з розпуки, бачачи, що Польща летить у пропасть, але публично ніхто не відважився того сказати, бо над опінією публичною в Польщі панував терор зоольоґічного шовінізму народової демократії.

Це сторонництво стояло в опозиції до панівної ґрупи пілсудчиків, одначе щодо непольських народів потрапило воно свою ідеольоґію защепити навіть найближчим співробітникам Пілсудського, як звісно, прихильника федерації Польщі, України та Литви. З огидою чесний чоловік дивився, як прим. бувший сибірський каторжник, польський письменник Серошевський, як член польського сенату, обороняв систему погромів українського народу в пацифікаціях та противився, щоби політичних вязнів хоч у дечім відріжняти від звичайних кримінальників.

Колиж виринало питання, як зробити Польщу однонаціональною державою, то ніхто ясно не вмів сказати. Старошляхетське „не позвалям" проявлялося в тім, що польський уряд став не признавати національних збірнот у державі. Нема їх... і кінець. Алеж вони таки були, то треба їх розбивати на дрібні частини. Прим. нема українців — але є русини, лемки, гуцули, волиняки і т. д. Але в поляків нема льоґіки, ні систематики. Тому кожний воєвода особливо на східніх землях вів свою власну політику, як колись у турецькій державі паша у власнім пашаліку. Одна була держава й одні зокони, але за це, що було дозволене у Львові, арештували в Тернополі; за це, що вільно було в Тернополі, арештували на Волині. Це, що ще толеровано на Волині, за це арештували на Поліссі чи на Холмщині. Але й на тій самій Волині — що за воєводи Юзефського було дозволене чи навіть мило бачене, це за його наступника вже було „вроґе наставене до паньства польскеґо" і т. д., і т. д. Пригляньмося коротенько до життя громадян неполяків у тих ріжних пашаліках.

Найкраще з непольських народів жилося в Польщі **німцям,** розселеним у західній Польщі в числі коло міліона, як територіяльна меншина; тільки в полудневій частині коридора, коло Бромберґа, Ґравденцу і Торуня на невеличкім просторі творили вони більшість.

У своїй данціґській промові Гітлер згадав про страшні переслідування німців. Це відноситися могло тільки до останніх місяців перед війною, особливо до масакри німців у Бромберґу. По повстанні Польщі німці становили в цілім коридорі і на Шлеську більшість, але побиті виказали таку боязливсть, що самі масово втікали до Німеччини; решту виселено, яко кольоністів пруської кольонізації, законно. Осталі мали сотки народніх німецьких шкіл, ґімназії, господарські кріпкі установи і т. д. та були супроти польської держави куди льояльніші ніж українці.

Найгірше в Польщі жилося **білорусам.** Коло 3 міліоновий відлам білоруського народу в Польщі, по половині римо-католики і православні, не мав прямо ніяких прав. В останніх двох роках зліквідовано решту білоруських шкіл, установ та пресу, так, що один з польських лберальніших міністрів сказав на початку цього року таке: білоруського питання в Польщі уже нема, є ще тільки українське питання.

Православних польська статистика вписувала сотками тисяч як „тутешніх", отже без означеної національности, всіх римо-католиків як поляків. Православним духовним наказали вчити всюди релігію по польськи, в околиці Ґродна заведено і богослуження польською мовою.

Невеличку національну роботу вели кілька білоруських римо-католицьких священиків, але й супроти них їх польські єпископи, виленський та пінський — повели низку репресій, перекидаючи їх у чисто польські парохії та ізолюючи від рідного народу. Люто гноблений білоруський нарід, без помочі нізвідки, глядів на українців як свого природнього брата і союзника. Слід признати, що в білоруськім пашаліку, у воєвідстві новоґрудськім совєтські симпатії були великі.

Жиди в числі коло 3 міліонів з половиною, з того 2 міліони на українських і білоруських просторах, мали бути ступнево виселені. Де і за які фонди, про це знов ніхто не думав. Антисемітизм у Польщі аж до конфлікту з Німеччиною був політичною напрямною навіть урядових сфер; польська вулиця виявляла його в погромах, особливо в академічних школах аж до вбивств включно, дарма, що жиди були елементом Польщі услужним та помічним у польщенні українсько-білоруських земель. З тої причини теж були автохтонами зненавиджені.

З українського села майже зовсім жида виперла кооперація; протиалькогольний рух, ширений т-вом „Відродження", майже вже зовсім в Галичині зліквідував коршми.

Натомісць з міст стали жидів випирати польські купці та промисловці, спроваджувані з Познанщини. За державні гроші побудували у східньо-галицьких і волинських містах гуртівні, відкрито міліонові кредити.

Тому тяжко було конкурувати **з ними українським** приватним купцям, та всетаки по таких містах як Тернопіль, Чортків, Теребовля, Рогатин, Станиславів й інші вже було всюди кільканацять наших склепів, що навіть розвивалися, бо клич „свій до свого" вже зачав укорінюватись. А, не зважаючи на державні субвенції, „познаняки" нерідко банкротували.

Та найтвердшим горіхом, який Польща гризла безуспішно до кінця, було **українство.** Понад сім мілонів громадян, збитих на одній суцільній територі, стали предметом божевільного експерименту з боку польської держави, але теж і польського народу, бо він за провини супроти нас поносить таку саму вину, як і правляча верхівка.

Універсальним середником стала засада розбити український нарід на ґрупи територіяльні, етнічні, релігійні і т. д., використуючи старі залишки національного неосвідомлення і внутрішнього розбиття. Ціль була — поодиноко легше винародовлювати всіми способами.

Українську землю поділили знов на кілька пашаліків, відділених від себе кордонами, зо своєвільними воєводами на чолі. Тому інший був політичний режім у національно високоосвідомленій і в боротьбі загартованій Галичині, інший на Лемківщині, на Волині, ще інший на Поліссі, Холмщині та Підляші.

(Далі буде).

Карел Чапек.

ГОРДУБАЛ

КНИГА ТРЕТЯ.

39)

Не маю. І не похилить голови, не почервоніє від ганьби, не провалиться від сорому: як статуя.

Вже нема свідків? Гаразд, розправа переривається до завтра. Але ця мала Гафійка гарно зізнавала, що? Така дитина, пане колеґо, а що вже все бачила. Страшно, страшно. А чейже її зізнання — немов чиста річенька текла. Така самозрозумілість у всім — начеб у тім, що зізнавала, не було нічого лихого. Але зате ціле село проти Поляни. Зле на тім є Поляна; Степан звичайно також, але що Степан — побічна постать. Авжеж, авжеж, село зрозуміло, що тут іде про моральну справу, пане колеґо. Можна сказати, село Криве стситься за попсований лад. Дивно, люди здебільшого так строго не судять, коли в родині станеться те або инше, що? Здається, Поляна допустилась не тільки чужоложства, але чогось тяжчого. Чого, питаєте? Образи суспільного почуття: цим стягнула на себе проклін села.

Тітки аж піняться від обурення. Бачили її, як тримала голову? Сорому вона не має! Ще всміхалась, коли жінка Федора Гречки казала, що баби їй хотіли вибити вікна за її зраду. Атож, голову ще вище й усміхалась, начеб мала чим хвалитись. Та йдіть, вуйку, я й сам хотів би її побачити; чи дуже гарна? Побий мене Бог, гарна! Причарувати, кажу, мусіла Степана, очі йому чимсь затуманити: худорлява, кажуть, а очі — так і колють; мусить бути лиха, дівонько. Але та дитина, послухайте, як образок; ми всі плакали — подумайте, сирітка! А бачите, ані перед дитиною та відьма не стидалась, грішила перед власною донечкою. Чортиця, кажу. Так ходім, вуйку, мусимо також подивитись.

Пустіть нас, пустіть нас до середини, хочемо її бачити, ту безсоромницю! Та що, стиснемось, як у церкві стоятимемо, лише пустіть нас туди! Людоньки, не тисніться так, засмердите кожухами славний суд! Марш від цих дверей!

Дивіться, ота висохла, та, що так рівно сидить, це вона. Дійсно, хтоб це про неї сказав? Виглядає, як будьяка жінка. А де Степан? А, від нього видно тільки плечі. А той, що встає, цей високий у талярі, це сам прокуратор. Тихо, тихо, тепер щось почуєте.

Панове присяжні, переповів я вам подробиці, добуті зразковою працею безпечносних орґанів (Швестка між слухачами штовхає Гайдара) та виникаючі з зізнань свідків. Охоче дякую при цій нагоді тим і другим. Панове, на своїм довгім судовім шляху я ще не мав розправи, де зізнання свідків булиб просякнені таким глибоким, таким палким бажанням причинитись до торжества справедливости, як у цім випадку. Ціле село, всі люди з Кривого, чоловіки, жінки й діти пройшли перед вами, не тільки щоб зложити свідоцтво, але й щоб осудити перед Богом і людьми жону чужоложну. Не я іменем закону, але сам нарід її обвинувачує. За літерою закону судитимете злочин. За сумлінням цього Божого народу судитимете гріх.

Прокуратор знає, що виграє, але в цій хвилині він вагається. (Чого я тут про гріх? Судимо душу людини, чи лише її діла? Звісно, лише діла — та чиж не походять діла від душі? Гей, обережно, обережно на поворотах! Випадок чейже такий ясний!). — Шановні присяжні, випадок, що його маєте судити, цілком ясний, аж занадто ясний у своїй страшливості. Маєте тут лише три особи. Першою з них є ґазда Юрай Гордубал, чоловяга простий, добрий, може подекуди не дуже розумний. Поневіряється в Америці, заробляє пять-шість долярів денно, з них чотири посилає своїй родині, своїй жінці, щоб їй краще жилося. Голос прокуратора стає гострим, горляним. А ті криваві гроші ця жінка платить — молодому наймитові, який не гребує бути плаченим коханцем старіючої ґаздині. Чого не зробить Степан Маня задля грошей! Розкладе родину еміґранта, віддалить матір від дитини, а коли його коханка на це намовить, забе сплячого ґазду задля торбинки долярів. Який злочин — який гріх наживи! (Прокуратор спинився. Злочин, не гріх. Тут не Божий суд).

А потім є тут — ця жінка. Як бачите, холодна, розрахована, тверда. Між нею та молодим наймитом не може бути кохання, ба навіть грішного кохання; лише зрада, лише гріх, лише гріх. — Оплачує знаряддя своєї похоти, пестить його, ані про свою донечку не дбає. Бог діткнувся до неї своїм перстом: у гріхах завагітніла. А тут вертається ґазда з Америки, сам Бог його посилає, щоби покарав чужоложство в своїй хаті. Але Юрай слабодух; ніхто з нас, ніхто з мужчин, гадаю, не терпів би того, що мовчки зносив цей терпеливий і слабодухий чоловік, якому певно вже тільки хотілось мати спокій у хаті. Та з його поворотом перестали доплывати доляри, ґаздиня вже не мала чим платити прихильність молодого дармоїда. Степан Маня відходить зо служби гріху; а тут незрозумілий слабодух Гордубал, безперечно під натиском своєї жінки, сам напрошується йому з рукою своєї донечки, обіцяє йому гроші й двір за те, щоб вернувся...

Прокураторові стикається горло від гидливости. Та цього не досить. Здається, Степан силоміць видирав у нього гроші й загрожував йому. Тут і цьому терпеливому бідоласі ввірвався терпець, і він викинув зухвалого ледаря; але від тої хвилини він побоювався за своє життя, шукає праці десь на стороні, вночі обходить з ліхтарнею подвіря й сторожить. Плян убивства вже одначе готовий; старий селянин занадто перешкоджає безсоромній жінці та ласому на гроші наймитові; зрада й жадоба зеднались проти нього. Старий заслаб і не може сторожити, не може боронитись; наступного ранку його знаходять із проколеним серцем. Був забитий, коли спав.

І це кінець? Прокуратор сам цим здивований: він був приготував прегарне й проречисте закінчення, але якось воно йому застрягло в горлі, й нараз фук, кінець: сидить і сам не знає, як це сталось. Дивиться запитливо на предсідника суду, здається, той йому притакуючо кивнув; присяжні щось ковтають, потягують носом, а два зтиха плачуть. Прокуратор полекшено зідхнув.

(Далі буде).

ЗАЖУРЕНИЙ ЗА РІДНИЙ КРАЙ.

Филип Етер, президент Швайцарії журиться, що буде з його державою, якби на неї наїхали якісь аґресивні сусіди.

НА РІЖНІ ТЕМИ

ЗАКОНОДАВЦІ Й ВІЙСЬКО.

18 конґресменів належать до військової резерви, каже донесення з Вашинґтону.

На 435 членів палати конґресменів це не багато. В европейських краях подібні законодатні тіла мають певно розмірно більше військових людей.

Який вплив мають ці факти на рішення конґресу в справах миру й війни?

НАЦІОНАЛЬНИЙ ХАРАКТЕР.

Британійська адміраліція подає до відома історію пригоди одного британійського підводного човна під обстрілом німців на Північному морю.

Оповідається в ній, як моряки, лежачи на підлозі човна, що спочило на дні моря, проводили час, закладаючися, коли наступить найближчий вибух німецької глибинної бомби.

Це виглядає на потвердження відомої гостроти про те, як ріжні народи поводяться, коли хтось топиться, в котрій говориться, що коли англійці побачать потопаючу людину, то зачинають битися об заклад, скільки разів потопаючий іще виплине на поверхню.

ҐЕНЕРАЛ ДОЩ.

Нарешті замісць донесення про воєнні операції з Парижу прийшло донесення про погоду. Мовляв, на німецько-французькім фронті такі дощі, що не можна вести ширших операцій.

З минулої війни знаємо, що такі донесення видавала армія звичайно тоді, коли не можна похвалитися хочби якиминебудь здобутками.

Чи так воно було тепер? Чи може справді там дощі? Чи може ждуть, що скаже Гітлер у своїй промові в німецькім парляменті?

ҐЕНЕРАЛ БОЛОТО.

Згадавши про донесення, яке говорить про дощ як про команданта, що не дозволяє на ширші воєнні операції, треба згадати й за його товариша по зброї, ґенерала Болото.

Як болото не дасть ворогові добути якусь користь, то англійці кажуть, що поміг ґенерал Болото („дженерел Мод").

На цього ґенерала покладали великі надії поляки. Думали, що Німеччина зможе заняти лише невелику частину західньої Польщі, поки звісні польські дороги розмокнуть і унеможливлять похід змеханізованої німецької армії. Ждали польські ґенерали на ґенерала Болота, але цей запізнився з відсіччю. Поки роса зійшла, роса очі виїла.

ЧИ ОБІЦЯВ ПОМІЧ?

Як польський маршал Смігли-Ридз опинився в Румунії, одні поляки страшенно на нього визвірилися, як на команданта, що покинув свою армію й перший утік з поля бою. Інші поляки його виправдували: казали, що він поїхав до Румунії приготовити відступ польської армії до Румунії і її реорґанізацію. Казали далі, що Румунія зробила була Польщі обіцянку, що на таке дозволить, але, як туди приїхав Смігли-Ридз, вона обіцянку зломала. Справа покищо ще не вияснена.

Цікаво, як було з ґенералом Болотом? Коли ґазети в Польщі й Анґлії писали про близький прихід ґенерала Болота, якийсь там, нікому не відомий американський ґазетяр поглянув на рапорти урядових бюр погоди про дощі в Польщі і відкрив, що в серпні й вересні є звичайно в Польщі не дощева погода, але гарна погода, без дощу. Виходилоб, що сподіватися візити ґенерала Болота в той час у Польщі було зовсім не розумно, бо чейже ґенерал Болото не приходить саме тоді, як його полякам треба. Правда, поляки, як видно з польських доріг, шанують цього ґенерала, але ґенерал мабуть не почувається за те до аж такої вдячности, щоби полякам за це на їх заклики служити.

Якби поляки були поглянули в рапорти бюр погоди, як це зробив американський ґазетяр, то були би не поклалися на ґенерала Болота, а булиб може купили кілька гармат і викопали кілька бойових ровів.

ВЕРТАЮТЬСЯ ДО СТАРОГО.

Якесь американське сталеве підприємство, що не подало свого імени, запевняє ґазети й військові уряди, що воно моглоб виробляти панцирі для захорони найголовніших орґанів тіла жовніра й то все коштом 6 до 8 долярів за один такий панцир.

Це моглоб виглядати на фантазію, але й на початку першої світової війни жовніри йшли до бою з головами, не накритими залізними шоломами, а коли якийсь американський сталевий фабрикант піддав думку виробляти сталеві шоломи, з нього загально сміялися. А проте, поки війна скінчилася, кожна воююча армія мала вже залізні шоломи для своїх вояків. Через те й думка про панцир для решти тіла певно не пуста фантазія, але можлива річ.

Якщо є в тому фантастичне, то хіба те, що незадовго після того, як такий панцир буде справді інжинірами й фабрикантами придуманий і зроблений, інші інжиніри почнуть негайно удосконалювати кріси й крісові кулі так, щоб вони пробивали ці панцирі. Потім інші інжиніри будуть знову дальше удосконалювати панцирі, і так далі.

ІСТОРІЯ ПОВТОРЯЄТЬСЯ.

Не буде це йти так без кінця, бо для таких перегонів кінець остаточно мусить прийти. Себто, або придумають панцир, що всякій кулі опреться, або кулю, що всякий панцир пробе.

Знаємо з історії зброї щось дуже подібне. Кількасот літ тому вояки загально вживали зброї, себто залізних і сталевих плит, відповідно до купи зчеплених, для захорони свого тіла. Щоби пробити ці панцирі, треба була кувати щораз більші мечі. Для захорони перед важчою січною зброєю стали робити панцирі зо щораз грубшого заліза й сталі. Для їх пробиття треба було робити мечі ще важчі. Розвій ішов по тій лінії вперед, поки панцирне зброєння не доведене було до карикатури, себто, поки не знищено його вжитковність, поки панцирі стали такі грубі, що вояк у них не міг свобідно повертатись, а січна зброя така важка, що й обома руками не можна було нею орудувати. Тоді й скінчилися часи панцирного вояцтва.

Подібні тенденції розвою можна бачити тепер у позиційнім воюванні. Фортифікаційні інжиніри придумали вже такі фортифікації (лінія Мажіно в Франції, лінія Зіґфріда в Німеччині), що навіть для модерної армії було би просто самогубством пробувати таку лінію добувати. Німецька армія й французька армія нині виглядають як ті давні лицарі, що були закуті в такі панцирі, що їх ні мечем не прорубати, ні штилетом не пробити.

Через те й одна й друга армія нині думає, чи не обходити би їй цих нездобутих фортифікацій безправним маршем через якусь невтральну державу: Бельґію, Голяндію, Люксембурґ або Швайцарію.

„ПРО ЧИСТОТУ І НЕРАДИХ ГОСПОДАРІВ"

„Пролетарська Правда" пише 27. серпня ц. р. під повищим заголовком:

„Прекрасна столиця квітучої Радянської України. З кожним роком міняється її обличчя, нові будинки, маґазини, стадіони, зявляються на місцях колишніх халупок і пустирів.

„Але дивує контраст — пише „Пролетарська Правда" — між природньою красою міста і брудом, який іще панує на вулицях, базарах і в садах Києва. Ми опинилися на вулиці Горького перед будинком ч. 51. Перше, що впало нам в око, це поломані двері на парадному ході й купки сміття в закутках коридора. Назустріч нам вийшла мешканка будинку, гр. Морозова і, побачивши наші здивовані обличчя, віддразу зрозуміла, в чому справа.

„Не дивуйтеся — сказала вона — загляньте у двір".

„У дворі, де гралися діти, нас вразила величезна купа сміття, а поруч з нею переповнена сміттєва скриня. Не раз зверталась гр. Морозова з цього приводу до кербуда Онощенка і двірника Осетрової, але все намарно...

„Проти будинку ч. 51. по тій же вулиці будинок ч. 44. Тут картина не краща. Такаж переповнена сміттєва скриня, брудні сходи на парадному і чорному ході. Шукаємо двірника. Він, як виявляється, на відпустці. Його замінює Біловус — двірник сусіднього будинку. Біловус намагається перекласти вину за всі неподобства на кербуда Бермана, а останній заявляє, що він, мовляв, ще не увійшов у курс справи.

„Також погане враження залишили в нас і інші будинки в Каганавичському районі — на вул. Заливчого, Жаданівського. А ось на велико-Китаївській у домі ч. 23. міститься 38 дільниця нарсуду. Тут місяцями не очищують від бруду подвіря".

ЯК ЗБРУЧ РІЧКУ ПРОХОДИЛИ...

(Спомин.)

Ось минуло 20 літ, як ми переходили річку Збруч: було це 16. липня 1919.

Будучи на кілька днів при етапній команді III. корпусу, зачув я випадково в Озерянах телефонічну розмову ґен. Кравса з другим якимсь старшиною, мабуть кн. Льобковіцом, того змісту, що наша армія мусить робити відворот за Збруч.

За яких 3—4 дні ми вже переходили Збруч. Невеселий це був перехід, хоч не йшли ми на чужу землю. Нелегко було пояснювати селянам, чому саме йдемо туди. Спілі жита та пшениці клонились нам до ніг, кидаючи останній привіт.

Наші частини (ет. команда III. корп.) переходили за Збруч за селом Ґерманівкою. Були ми вже кільканацять кільометрів по тім боці Збруча, як дігнав нас бричкою інтендант III. корп., бл. п. сотник Барчинський, та звернувся до нашого команданта, сотника П. Біґуса, щоби поміг забрати бодай частину харчевого складу, який залишився ще в Галичині. Наш сотник був у клопоті, бо і хтож згодиться вертатись туди, де вже можна дістатися в полон? Але скликав старшин і запитав, хто годиться поїхати на охотника за Збруч (але в напрямі Галичини!) та забрати відтам бодай частину харчів. Зголосився я і хорунжий Ілько Гаврилишин. Сотник призначив нам дві підводи, кількох підстаршин та стрільців і ми рушили в поворотну дорогу. Дивно виглядала та „ескапада" — а пор. д-р Бемко, який саме назустріч нам вів курінь, зупинив нас та, думаючи, що ми втікаємо із своїх частин, хотів нас силоміць завернути. Щойно після докладного пояснення — куди, пощо їдемо та з чийого наказу — лишив нас у спокою.

У харчевому складі застали ми четаря Бончука, який уже трохи „з горя випивши", нарікав на всіх і на вся, що позабирались, а його лишили на поталу. Але — як я згодом дізнався — і він ще встиг чкурнути.

Набрали ми на підводи по бочці вина, кілька мішків цукру і досить т. зв. „цвібаку" тай пустились доганяти наших. Тимчасом запала вже ніч, тепла-зоряна і коні жваво тюпали „шосою", а ми любувалися спокоєм та свіжістю літньої ночі, забувши на хвилину про це куди і чого їдемо. За якийсь час сон зморив очі тай ми продрімались таки на підводах, користаючи з того, що коні мусіли спочити. За той час котрийсь із дотепних стрільців чи підстаршин пробив дірку в чопі одної бочки, а потім соломкою витягнули вони трохи того благородного плину, „щоб коням було лекше тягнути". Невмірущий гумор, питомий молодості, без огляду на хочби найстрашніші обставини!

Свої частини дігнали ми аж над раном уже під Камянцем Подільським. Сотник-командант зрадів, побачивши нас, бо вже лякався, що нам не вдасться вернутись.

На обід додали нам вина, а цукор та „цвібак" ще на довгий час пригодився нашим стрільцям.

То така то пригода пригадалась мені з нагоди памятних роковин 16. липня 1919. З тим днем розпочалась нова сторінка в українській історії, така, якої не могли тоді передбачити її тодішні учасники. Йшли тоді наші хлопці на Київ, ішли пізнавати широкі наддніпрянські степи, з вірою у молодих серцях. Багато їх лягло — на полях боїв, у тифових шпиталях. Але й чимало вернулося, хоч не вернулася — армія. Перейшла 16. липня 1919 року за Збруч і розплилася, залишивши по собі кровю писані сліди в історії та — спомини у сивиною нині покритих колишніх молодих головах...

Петро зпід Маґури.

„ПОГАНО ПОДБАЛИ ПРО УЧНІВ".

„Вісті" з 2. вересня ц. р. пишуть: „Щаслива, радісна дітвора заповнила просторі світлі кляси середньої народньої школи. До навчального року школа підготовувалася на „відмінно". Але свято було зіпсоване тим, що споживче товариство не підготувало учням ні гарячих сніданків, ні підручників, які воно обіцяло доставити лише через день".

ХРОНІКА ПОЛІССЯ.

Над лунинецьким і коширським повітом перейшла сильна буря, що спричинила багато шкід. Від громів згоріло 19 господарських забудовань, а 3 особи згинули від громів. Втрати сягають, як обчисляють, до пів міліона зл. — У лісах на Поліссі, зокрема в столинському пов., появилася велика скількість гадюк. Від укушення гадюк згинуло кільканадесять штук домашніх тварин.

„ВПЛОТЬ ДО АТДЄЛЄНІЯ" В ПРАКТИЦІ.

В роковини бою під Полтавою між союзними українсько-шведськими й московськими військами відбулася в Києві академія під проводом президента Української Академії Наук, проф. Богомольця.

Доповідь про боротьбу українського (!) і московського народу проти шведів прочитав проф. Оглобін. Про розгром шведів під Полтавою говорив проф. Дядишенко.

Як бачимо, советська наукова обєктивність — незрівняна. Боротьба гетьмана України Мазепи у союзі зо шведами проти Москви виходить у кривому советському дзеркалі як боротьба українського (!) й московського народу проти шведів. Ціль такого викривлювання історичних фактів совєтським режімом — аж надто очевидна.

КРИТИКУЄ ПЛАТНІ УЧИТЕЛІВ.

Провінціональний секретар, Никсон, скритикував у пресі марнотравність шкільної ради міста Торонто та високі платні учителів і обслуги. Він підкреслив, що видатки шкільної ради біжучого року виноситимуть $8,403,000, або $800,000 більше, ніж були в 1933 р., хоч тоді було у школах 4,463 дітей більше ніж цього року. Він натаврував систему плачення учителям без огляду на їх здібності й літа служби. В жаднім іншім місті в Канаді стільки учителям не платять, що в Торонті, бо коли на провінції учительки дістають $600 річно, то в Торонті найнижче платна учителька побирає $1,500 до $2,000, а є їх таких 391 осіб; 1,454 учителі й учительки дістають від $2,200 до $3,000 річно; 469 учителів і учительок побирають по $3,000 до $3,600; 187 учителів і учительок побирають від $3,600 до $4,600 річно; 11 учителів дістають по $4,600 річної платні.

Скритикував Никсон і платні дозорців шкіл. Шкільна рада надає контракти по $12,000 річно за обслугу шкільних будинків. Такий „дозорець" наймає собі звичайно двох помічників, які роблять за нього „брудну роботу", а дійсний дозорець платить їм за кілька годин роботи, а сам грає пана на цілу губу.

Торонто це дійсний рай для шкільних дозорців і учителів!

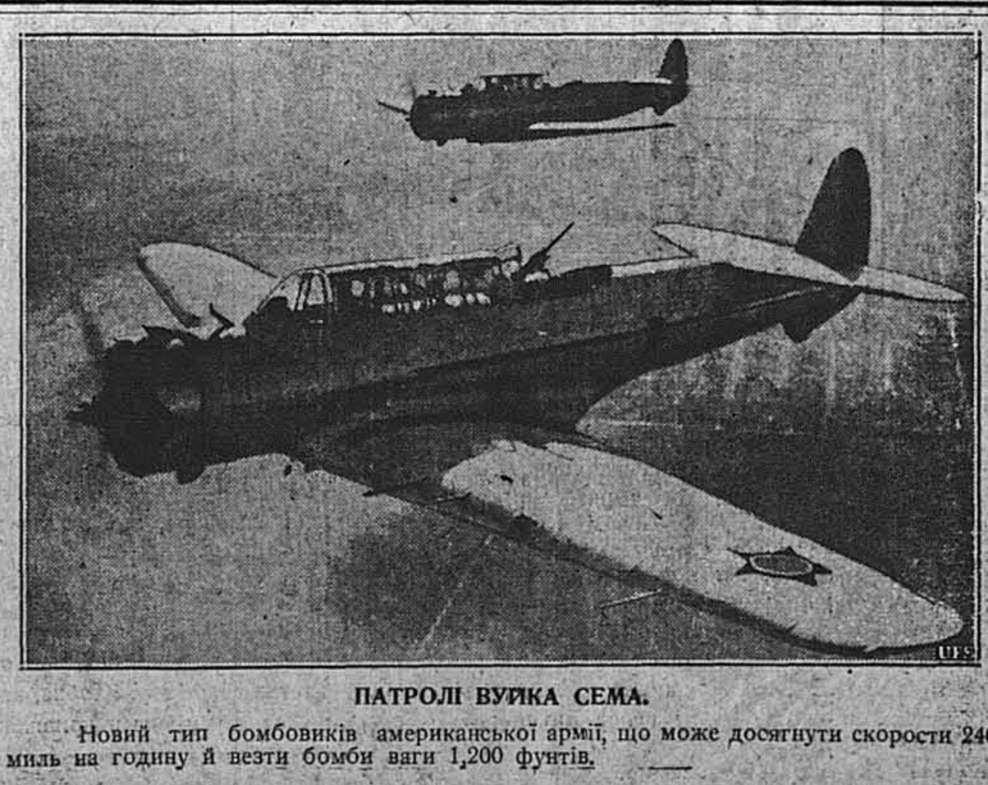

ТАНЦЮВАЛА ПЕРЕД ГІТЛЄРОМ.

Маріон Дениелс, 20-літня танцюристка з Сан Франсіска, танцювала в оперетці „Весела Вдовичка" в приявності Гітлера. Цей запросив її потім танцювати лише для нього. Оповідаючи про стрічу з Гітлером, вона каже, що він на неї не зробив ніякого враження.

ТРАМВАЙ УБИВ ТРИ ЖІНКИ.

У Стокгольмі трапилася страшна трамваєва катастрофа: з причини злого функціонування гамульців трамвай наїхав на три жінки, що переходили вулицю. Вони згинули на місці. Крім цього трамвай вискочив з рейок і багато пасажирів було ранених.

ПАТРОЛІ ВУЙКА СЕМА.

Новий тип бомбовиків американської армії, що може досягнути скорости 240 миль на годину й везти бомби ваги 1,200 фунтів.

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

КЛІВЛЕНД, О. Місячні збори Сестрицтва Н. З. П. Д. Марії, від. 112., відбудуться в неділю, 15. жовтня, в гали церковній, зараз по Сл. Божій, як звичайно кожного місяця. Просимо всіх членкиць прийти на збори і також припровадити з собою своїх знайомих, кумів, сусідів або дітей цілу громаду і запишіть до нашого Сестрицтва, а колись прийде час, що саші приятельки вам подякують, що ви їх впишете до У. Н. Союзу. Пригадуємо нашим довгуючим членицям за їх залеглі довги. Просимо прийти на збори і вирівняти свій обовязок. — Марія Ліска, предс.; Катерина Ґабрівська, фін. секр.; Софія Лазука, кас.; Домінійка Романович, рек. секр.

ДІТРОЙТ, МІШ. Мітинг Тов. Запорозька Січ, від. 75., відбудеться в неділю, 15. жовтня, в 1. годині пополудні, в У. Н. Домі при Мартин ул. Проситься всіх членів конечно прийти на той мітинг тому, що є важні справи до полагодження, а передівсім напоминається довгуючих членів, щоби старались поплатити свої залеглі довги, бо в противнім разі можуть бути суспендовані. Поважані члени, цего року У. Н. Союз обходить 45-ту річницю свого існування і за цей час не одній вдові і не одним сиротам обтер слези і поміг у тяжкім горю. Тож памятаймо і ми, щоби чимсь причинитись і подякувати Союзові за його добродійства. А чим можемо віддячитись, хіба приєднаймо хоч найменше число нових членів. Стараймось привести на цей мітинг бодай 10 членів. Побачимо, хто буде перший. — В. Тарас, секр.

ПАЛМЕРТОН, ПА. Місячні збори Бр. св. О. Николая, від. 369., відбудуться 12. жовтня, в годині 7. ввечір, в гали церковній. Проситься всіх членів і членкиць, місцевих і позамісцевих, прийти на збори точно на означений час, бо є важні справи до вирішення. Пригадується ще раз тим членам, що забагато довгують, щоби прийшли і заплатили свої залеглі вкладки, бо каса вичерпана, а зближається кінець року. — Уряд.

ЙОНҐСТАВН, О. Мітинг Бр. св. Арх. Михаїла, від. 140., відбудеться в неділю, 15. жовтня, в церковній гали, 526 Вест Райен Еве., зараз по Сл. Божій. Члени, що забрали позички в У. Н. Союзі на свої грамоти, прийшло їм платити процент від позичених грошей. Тому кожний повинен прийти на мітинг і заплатити свій довг і процент. — С. Нановський, предс.; М. Когут, кас.; І. Кравець, секр.

РОЧЕСТЕР, Н. Й. Трикварталні збори Тов. Зап. Січ, від. 367., відбудуться в неділю, 15. жовтня, в годині 2. пополудні, в церковній галі. Проситься членів прибути на збори, бо є важні справи і контроля здасть трикварталний звіт. Рівнож напоминається членів, щоби свої вкладки і кари товариські вирівняли. Ніякого довгу не будеться переносити на наступний рік. Котрий член не вирівняє своєї вкладки і кари, буде суспендований. Хай кожний член запамятає, що це вже останнє упімнення. Просимо ще раз. Вписуйте своїх дітей і старайтесь приєднувати старших до Союзу. — Микитинський, Лиско, Дмитрів.

ЙОНҐСТАВН, О. Місячні збори Бр. св. Ів. Хрестителя, від. 230., відбудуться в неділю, 15. жовтня, в годині 2. попол., в гали 525 В. Райен Еве. Проситься всіх членів місцевих і позамісцевих прибути на збори і платити свої місячні вкладки. Ми маємо багато справ до полагодження. Котрі члени мають старі довги, просимо їх старатися потрохи сплачувати, бо тепер трохи ліпше роблять, а може знов коли прийде депресія, то каса знов мусить старатися за члена платити до Союзу. Сестри і братя, просимо прибути на той мітинг, бо ми маємо важну справу до полагодження: буде справоздання з минулого балю й інші справи. Отож уряд просить всіх членів прибути на той мітинг і заплатити свої вкладки, щоби не було нарікання потім на уряд. — Т. Періґ, предс.; І. Бряць, кас.; І. Гарвич, секр.

ДІТРОЙТ, МІШ. місячні збори Тов. ім. Івана Франка, від. 146., відбудуться в неділю, 15. жовтня, в 1. годині точно, в гали, 13530 Charest St. Проситься прибути вчас, бо є важні точки до полагодження. Рівнож буде звіт контролі за третій квартал. Настала осінь, час на приєднування членів до Союзу. Приведіть знайомих, а ми радо їх впишемо в ряди У. Н. Союзу. — Стефан Хомяк, секр.

ЛОРЕЙН, О. Місячні збори Тов. У. Н. Союзу, від. 50., відбудуться 15. жовтня, в гали під ч. 2545 Іст 33. вул. Проситься членів прийти на збори начас. — М. Шемичик, секр.

КЛІВЛЕНД, О. Місячні збори Тов. Запорозька Січ, від. 251., відбудуться в неділю, 15. жовтня, після Служби Божої, в школі парохіяльній. На ці збори просимо всіх членів, бо маємо до полагодження важні справи, які остались з минулих зборів. Також напоминається довгуючих членів, щоби прийшли й вирівняли свої вкладки, бо в противнім разі будуть суспендовані. — Юрій Блищ, предс.; Микола Страп, фін. секр.-кас.; Йосиф Керик, рек. секр.

ГАМТРАМК, МІШ. Трикварталні збори Тов. Згода, від. 20., відбудуться в неділю, 15. жовтня, в год. 1. пополудні, в Укр. Хаті, 2240 Ґрейлінґ ул. Проситься всіх членів прибути на ті збори, бо уряд і контроля мають здати справоздання за 9 місяців. Так само є важні справи до полагодження. Не прибувші на збори члени будуть карані після товариського статуту, бо члени дуже занедбали приходити на збори. Майже ціле літо багато з членів не було на зборах і не знають, що робиться в товаристві. Довгуючих членів проситься вирівняти свої довги, бо в противнім разі будуть суспендовані. — Д. Білик, предс.; Н. Триш, рек. секр.

РІЗДВЯНІ КАРТКИ

Замовляйте тепер різдвяні картки, поки ще є добрий вибір.

Кожного року деякі замовлення приходять в останній тиждень перед Різдвом. Тоді почта завалена різдвяними посилками і тяжко, щоби картки були одержані начас. Не чекайте до останньої хвилини, але замовляйте тепер, щоб бути певним, що будете мати ці гарні картки начас.

Книжкові картки з віршом на Різдво ____________ 5 ц.

Нові українські картки, з кольоровими взорами без видрукуваних різдвяних поздоровлень, надаються на різдвяні картки, особливо до американців ______ 5 ц.

Ми платимо пересилку. На C.O.D. не висилається. До замовлення треба залучити належитість. Виразно означіть, якого роду картки Вам вислати.

„SVOBODA"
81-83 Grand St., P. O. Box 346
Jersey City, N. J.

РОДИНИ В ЗАЛІЗНИХ ЛЕГЕНЯХ.

Коли Ґертруда Епстин родила дитину, вона мала дитячий параліж. Через те родини могли відбутися лише в механічних легенях. Дитина жива, але мати якийсь час по народинах померла на параліж.

„РАЗГАВОР ВЕЛИКОРОССІЇ З МАЛОРОССІЕЙ"

Як повідомляють „Записки відділа рукописів бібліотеки ім. Леніна" (пятий випуск), у збірках рукописів і автографів Івана Єгоровича Бецького збереглися між іншим матеріялом інтересні матеріяли до історії і літератури України, призначені для видаваного Бецьким збірника „Молодик". Серед цих матеріялів знайшли „Разгавор Великоросії з Малороссіей", твір невідомого автора другої половини 18-го віку. У цьому творі зображена у виді віршованого діяльогу історія України з 16-го по 18-тий вік. Москва питається, а Украіна відповідає, розказуючи свою історію: славні подвиги козаків, боротьбу за волю і злуку з московським царством. „Разгавор" мали друкувати у „Молодику", але з цензурних оглядів це не сталося.

„ЧОРНА ПОЧТОВА ЛИСТА"

Едмонтон, подібно як інші канадійські міста, має свою „чорну почтову листу". На тій листі знаходяться люди, яким почта не доручує жадних листів ні ґазет. На згадану чорну почтову листу попали люди, що вживали почти до нелеґальних цілей, як наприклад до пересилки льотерійних тикетів тощо. Ця листа час від часу зміняється. Імена деяких людей з неї усувається, а інших знов додається. Люди, які бажають, щоб їх імена з чорної листи усунули, мусять зложити писемну заяву на руки почтових властей, що більше не будуть уживати почти до недозволених цілей. Цю заяву предкладається під розвагу почтовим властям в Отаві.

За одержування недозволених річей через почту не накладається жадної кари.

НОВИЙ УЖИТОК ДЛЯ РУХОМИХ ФІЛЬМ

Інжиніри підприємства „Консолидейтид Едисон Ко. оф Ню Йорк" придумали знимання рухомих світлин з горіння вугля в печі для розсліду питання, як найкраще використовувати вуголь для переміни в теплоту. Вони здіймають на секунду півтретя тисячі світлин, а потім пускають їх повільно на екран і приглядаються до полуміни. Кажуть, що в цей спосіб можуть доглянути річи, яких голе око ніколи не може доглянути.

ЩАСТЯ В НЕЩАСТІ

Один американець міста Ню Бритен, Конетикот, хотів поставити гроші на коні й зателефонував до знайомого перегонового грача. Йому відповіла поліція, що саме в той час робила там „рейд". Поліція взяла його адресу й він незадовго дістав візвання до суду за участь у перегоновій льотерії. Його адвокат сказав, що його клієнт не міг грати в коні з поліцією, отже він не винуватий. Суддя признав адвокатові рацію.

ВЧАТЬ АВТОМОБІЛІСТІВ

Поліція міста Монтґомері, в стейті Алабама, придумала новий спосіб навчання правил безпеченства при автовій їзді. В неділю, коли автомобільний рух є найсильніший, на людних перехрестях вулиць уставлено звукові „троки", з котрих поліційний урядник оглядає їзду автомобілістів і подає науку тим, котрі не поводяться як слід. Він теж навчає пішоходів, як поводитися на рухливих перехрестях.

ЗБІЛЬШЕНА ВАРТІСТЬ ПШЕНИЦІ В КАНАДІ

Обчисляють, що західня Канада випродукувала цього року приблизно 422,000,000 бушлів пшениці, 223,789,000 бушлів вівса і 77,623,000 бушлів ячменю. Відтягнувши від 422,000,000 бушлів 42,000,000 бушлі, які полишаться на фармах на пашу і насіння, останеться 380,000,000 бушлів, яких вартість під цю пору обчисляють на $216,000,000. Є це цьогорічна вартість пшениці на фармах у західній Канаді. Вартість пшениці в західній Канаді зросла через війну впродовж 5 тижнів на $83,000,000, бо 19 серпня за бушель пшениці давали 53, а тепер платять по 75 ц. Найбільше скористає з тої підвишки сам канадійський уряд, який ґарантував як початкову ціну 70 ц. за бушель ґрейду ч. 1. нордерн з доставою до Форт Вилийєм. Минулого року вартість пшениці на фармах у західній Канаді виносила $190,610,000.

ПОСМЕРТНІ ВІСТІ

У понеділок, 9. жовтня 1939., помер у Джерзі Сити, Ню Джерзі, член У. Н. Союзу й Українського Клюбу Поступового, від. 70. У. Н. С.,

СТЕПАН ЯСІНСЬКИЙ.

Походив з Терави Волоської, повіт Сянік, Західня Україна, де родився 28. грудня 1891. року. До У. Н. Союзу приступив у 1935. році. При смерті мав усего 47 літ.

Оставив жену Марію й двох синів: Михайла й Йосифа, та дочку Евгенію.

Похорон відбудеться в четвер, 12. жовтня, в 9. годині рано з дому жалоби, 63 Моріс стріт у Джерзі Сити, до укр. греко-кат. церкви св. Петра й Павла, а звідти на „Голі Крос Семетері".

Вічна Йому память!

У Гартфорді, Кон., помер в суботу, 23. вересня 1939, член відділу 277. У. Н. Союзу,

ВАСИЛЬ САЛЕЦЬКИЙ.

Походив зо села Уляч, повіт Березів, Галичина.

Похорон відбувся у вівторок, 26. вересня. Тлінні останки відпроваджено до української гр.-католицької церкви св. Михаїла, а звідти на місце вічного спочинку.

Оставив у смутку жену Анну і три дочки.

Вічна Йому память!

П. Курко, секр.

ЗАЛИЦЯВСЯ ДО МЕДВЕДЯ.

Едвард Блюм, літ 50, залицявся до підбігунового медведя в торонтонськім звіринці і за ту добродушність чи радше легкодушність покутує в шпиталі. Він саме хотів погодувати медведя хлібом; перелізши дротяний паркан і ставши перед кліткою медведя. Але медвідь медведем — замісць хліб вхопив Блюма за руку та хотів його втягнути до клітки.

ТАРЗАН І СЛОНОЛЮДИ

(102)

Грубі ворота відкрились і з переділу вийшов величезний слон. Він ледве пересунувся через прохід. Ставши на краю арени, він поглянув довкруги і тоді підняв трубу вгору та заревів з цілої сили. Тисячі голов, що втупили свій зір у слона, мали на останнього теж немалий вплив. Слон ненавидів людей.

Та його лють мала зігнатись тільки на двох із них: Тарзана і Вальвора, що стояли по середині арени. Королева Менофра пильно слідкувала за кожним кроком слона, а ще більше за тим, що роблять Тарзан і Вальтор. Злобна, кровожадна усмішка викривила її і так погане обличчя.

Зате тисячі глядачів уповні симпатизували з нашими гладіяторами. Коли слон вийшов на арену, в грудях глядачів забилося живіше серце. Вони потайки сподівалися чуда, що охоронить їх якось від певної смерти. Не хотілось їм вірити, щоб ті два хоробрі і шляхотні чоловіки обернулись нагло в купу мертвого мяса.

Спершу слон, здавалось, не доглянув двох чоловіків, що стояли по середині арени. Він тупцював здовж високої загороди, що відгороджала його від глядачів, і шукав якоїсь хвіртки, щоб кинутись на людей. Та в тім він запримітив двох, що стояли недалеко перед ним. З гнівом він рущив до них.